

BAITURSYNULY
UNIVERSITY

«АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ Өңірлік
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

КӨПСАЛАЛЫ
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ
МНОГОПРОФИЛЬНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 3
2025

ISSN 2310-3353

2025 ж., шілде, №3 (79)
Журнал 2005 ж. қаңтардан бастап шығады
Жылына төрт рет шығады

Құрылтайшы: *Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті*

Бас редактор: *Куанышбаев С.Б.*, география ғылымдарының докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚОУ, Қазақстан.

Бас редактордың орынбасары: *Жарлыгасов Ж.Б.*, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚОУ, Қазақстан.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Әлімбаев А.Е., философия докторы (PhD), А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Қазақстан.

Балтабаева А.С., Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Әдістемелік орталығы» КММ, Қостанай қ., Қазақстан.

Бережнова Е.В., педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ресей Федерациясы Сыртқы істер министрлігінің Мәскеу мемлекеттік Халықаралық қатынастар институты (университеті), Ресей.

Емин Атасой, PhD докторы, Улудаг университеті, Бурса қ., Түркия.

Зоя Микниене, докторы, (PhD) Литва денсаулық туралы ғылым университеті, Каунас қ., Литва Республикасы.

Качеев Д.А., философия ғылымдарының кандидаты, тарих магистрі, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Ксембаева С.К., педагогика ғылымдарының кандидаты, «Торайғыров университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Лина Анастасова, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Бургас еркін университеті, Бургас қ., Болгария.

Медетов Н.А., физика-математика ғылымдарының докторы, «Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Мишулина О.В., экономика ғылымдарының докторы, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Рахимова Э.Е., «№ 1 мектеп-лицей» КММ мұғалімі, «Үздік педагог-2023 жыл», Қостанай қ., Қазақстан.

Соловьев С.А., биология ғылымдарының докторы, Новосібір мемлекеттік экономика және басқару университеті, Ресей.

Скоруходов Д.М., техника ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМББМ, Ресей.

Скударева Г.Н., педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университетінің ректоры, Орехово-Зуево қ., Ресей

Сычева И.Н., ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМББМ, Ресей.

Ташев А.Н., экология бойынша биология ғылымдарының кандидаты, орман шаруашылығы университеті, София қ., Болгария.

Уразбоев Г.У., физика-математика ғылымдарының докторы, Ургенч мемлекеттік университеті, Өзбекстан.

Тіркеу туралы куәлік №5452-Ж
Қазақстан Республикасының ақпарат министрлігімен 17.09.2004 берілген.
Мерзімді баспа басылымын қайта есепке алу 07.11.2023 ж.
Жазылу бойынша индексі 74081

Редакцияның мекен-жайы:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47
(Редакциялық-баспа бөлімі)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті

№3 (79), июль 2025 г.
Издается с января 2005 года
Выходит 4 раза в год

Учредитель: *Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы*

Главный редактор: *Куанышбаев С.Б.*, доктор географических наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

Заместитель главного редактора: *Жарлыгасов Ж.Б.*, кандидат сельскохозяйственных наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Алимбаев А.Е., доктор философии (PhD), Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова, Казахстан.

Балтабаева А.С., директор КГУ «Методический центр» Управления образования Костанайской области, г. Костанай, Казахстан.

Бережнова Е.В., доктор педагогических наук, профессор, Московский государственный институт международных отношений (университет) Министерства иностранных дел Российской Федерации, Россия.

Емин Атасой, доктор PhD, Университет Улудаг, г. Бурса, Турция.

Зоя Микниене, доктор (PhD), Литовский университет наук здоровья, г. Каунас, Республика Литва.

Качеев Д.А., кандидат философских наук, магистр истории, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Ксембаева С.К., кандидат педагогических наук, НАО «Торайгыров университет», Казахстан.

Лина Анастасова, доктор социологии, Бургасский свободный университет, г. Бургас, Болгария.

Медетов Н.А., доктор физико-математических наук, НАО «Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова», Казахстан.

Мишулина О.В., доктор экономических наук, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Рахимова Э.Е., учитель, КГУ «Школа-лицей № 1», «Лучший педагог-2023 года», г. Костанай, Казахстан.

Соловьев С.А., доктор биологических наук, Новосибирский государственный университет экономики и управления, Россия.

Скороходов Д.М., кандидат технических наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Скударева Г.Н., доктор педагогических наук, профессор, ректор Государственного гуманитарно-технологического университета, г. Орехово-Зуево, Россия.

Сычева И.Н., кандидат сельскохозяйственных наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Ташев А.Н., кандидат биологических наук по экологии, Лесотехнический университет, г. София, Болгария.

Уразбоев Г.У., доктор физико-математических наук, Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

Свидетельство о регистрации № 5452-Ж
выдано Министерством информации Республики Казахстан 17.09.2004 г.
Переучёт периодического печатного издания 07.11.2023 г.
Подписной индекс 74081

Адрес редакции:
110000, г. Костанай, ул. Байтұрсынова, 47
(Редакционно-издательский отдел)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Костанайский региональный университет
имени Ахмет Байтұрсынұлы

Кайыргали Диана Айдаркызы – студентка 2 курса ОП «6B01701 – Казахский язык и литература», Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Issova Elmira Adilkhanovna – Candidate of Philological Sciences, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Kaiyrgali Diana Aidarkyzy – 2-year student, “6B01701 – Kazakh language and literature” educational program, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

ӘОЖ 94

Мырзагалиева, К.М.,

*филология ғылымдарының кандидаты,
тіл және әдебиет теориясы кафедрасының
ассистент профессоры,*

*Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы*

Артықбай, И.Б.,

*«6B01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті»
білім беру бағдарламасы 3-курс студенті,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы*

АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ САЛСЫНДАҒЫ ИДЕЯЛАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ

Аннотация

Мақалада Алаш зиялыларының оқу-ағарту саласындағы идеялары мен ұстанымдары жан-жақты қарастырылады. ХХ ғасырдың басында қазақ халқының білім деңгейін көтеру, ұлттық мектеп жүйесін қалыптастыру, ана тілінде оқыту мәселесі Алаш қайраткерлерінің басты мақсаты болды. Ахмет Байтұрсынұлы, Жүсіпбек Аймауытов, Міржақып Дулатов сынды тұлғалар ұлттық оқулықтар әзірлеу, оқу бағдарламаларын жүйелеу, мұғалім даярлау ісіне ерекше назар аударды. Олар білім мен тәрбиенің өзара байланысын негізге ала отырып, жаңашыл оқыту әдістерін ұсынды. Мақалада сол кезеңдегі оқу-ағарту жүйесінің кемшіліктері мен оларды жетілдіру жолдары қарастырылып, қазіргі білім беру саласына тигізген ықпалы талданады. Алаш зиялыларының идеялары бүгінгі білім беру үдерісімен сабақтасып, ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, заман талабына сай дамудың маңыздылығын көрсетеді. Бұл еңбекте олардың оқыту әдістері мен педагогикалық тұжырымдарының өзектілігі мен маңыздылығы сараланады.

Түйінді сөздер: Алаш зиялылары, тәлім-тәрбие, педагогика, әдістеме, ұлттық дүниетаным, тарих, оқу-ағарту жүйесі, ғылым.

1 Кіріспе

Ұлттың бойындағы сан ғасырлар жинақталған рух пен мұраттың ұлы бұлқынысы болған, тіршілікті қайта оятқан, ел болашағы жастардың сүйенер тірегі болған Алаш қозғалысы ел тағдырына қатысты идеяны өзіне өзек еткені бүгінде көбімізге белгілі. Ел арасынан суырлып шыққан алаш азаматтары ұлт болашағы үшін жан-жақты аянбай тер төгіп,

бостандық пен бақытты өмір жаршыларының тұнғыш қарлығаштары бола білді. Солардың бірі А. Байтұрсынов, Ө. Бөкейханов, М. Дулатов, М. Жұмабаев, М. Шоқай, Ж. Аймауытов.

Көрнекті қоғам қайраткері, ақ сұңқар ақын С. Сейфуллиннің сөзімен айтсақ, ол былай болып шығады: «Қазақ оқығандарының арасында 1905 жылдан бастап-ақ... революциялық идея, ұлттық теңдік пен азаттыққа үндеу етек алды. Жаңа оянып келе жатқан қазақ интеллигенциясының ол кездегі дем берушілері Бөкейханов, Дулатов, Байтұрсыновтар болды», – деп жазды ол сол кездегі қоғамдық өмірге баға берген «Қазақ зиялылары хақында» атты мақаласында. Қаптаған қалың бұлтты оқыту ісімен жарық еткен әрбір Алаш зиялылары да бүгінде тарихтың ақ парағында алтын қаріппен жазылып, өшпес із қалдырғаны да жадымызда мәңгілікке сақталары да анық. Сан тараулы ғасырда қайсысы болса да оқыту ісіне бей-жай қарамай, салыстыра отырып, талғамды оймен тартысқа толы тағдырда еңбек жазып шыққандары жетерлік. Бұл мақалада әрбір еңбекке жеке тоқталып, ұстанымдарының бүгінгі күнге жетіп, соның негізінде оқыту үдерісі қалыптасқаны жайлы ой қозғаймыз.

3-4 Нәтижелер мен талқылаулар

Жүсіпбек Аймауытов: «Білімдендірудің мағынасы үйрету, жабайы білім алудан гөрі тереңірек. Білімдендіру бірнеше адамдардың белгілі істерінің нәтижесі, одан гөрі сыртқары мағынасы бір заттан белгілі қалыпта бір нәрсе жасап шығару; адамға арнағанда, адамшылық мұратын бойына сіңірген шын мағынасында кемел адам етіп шығару. Әр адам өз заманының ұлы. Білімдендірудің мақсаты: әр адамды өз заманына қолайлы тарихи тұрмысының әр тарауына қатынасатын адам етіп шығару,» – деп өз еңбегінде сөз қозғайды. [1, 6-б]. Ұлт зиялысының мына пікірі кешегі немесе бүгінгі тіпті болашақтың жастары болсада ескеруі тиіс дүниесі. Өз қоғамының дамуында елеулі үлес қоса алатын жастар білім алып, жан-жақты дамып, адами қасиеттерді меңгерген сәтте өз заманының көшбасшысы болары хақ. Ал осындай кемел адамдарды жас шыбық кезінде қабылдап, бойына қажеттіні сіңіретін ұлы күштің иесі- ардақты ұстаз. Қоғам қайраткері айтқандай, пішіннен мүсін шығаратын, қисық мінезін түзеп, кескінін көркем ету де мүсіншісі болатын мұғалімге қатысты. Қазіргі Қазақстанда мұндай ұстаз болу, алдымен жаңа ғасыр балаларына жаңашыл болуды, баламен жұмыс жасайтындықтан – психологты, жөн сілтейтіндей жоғары білімі бар болуы керектігін шартты түрде талап етеді.

Ал білімдендіру мен тәрбиенің тығыз байланысы жайлы: «Білімдендірудің ошағы – мектеп. Тәрбиенің ауданы одан кең, түбі терең: адамның өсетін, жетілетін балалық, жеткіншектік дәуірі түгілі, тәрбиенің әсері жігіттік, кекселік кездерінде де қалмайды. Тәрбие сәулесі түспейтін адамның ешбір қалтарысы жоқ. Тәрбие болмаған жерде шын ақылды, мәдениетті өмір де болмақ емес» [1, 7-б]. Білімді алу жылдарды талап ететін болса, тәрбиені алу өмір бойына созылатын процесс. Дүниеде тек ата-анадан ғана емес, ұстаз бен ортадан, көрген мен білгеннен де тәлім-тәрбие ала жүресіз. Қоғамда немесе кез келген ортада тәрбие сіздің біліміңіздің өлшемі болып бірінші көзге түседі. Мәселен, сөйлеу мәдениеті, өзіңді көпшілік ортада ұстау мәдениетіңіз, белгеніңді баппен жеткізудің бәрі осы тағылымды тәрбиемен тығыз байланыста. Мұғалім ретінде әрбір оқушыға тұлға ретінде қарап, сыйлап, ойын тыңдап жан дүниесіне үңілудің өзі оқушыға ең озық тәрбиелік үлгі. Өзіңді сыйласын десең, алдымен өзіңнен кейінгіні сыйлап, бағалаудың өзінде қанашама тәрбиелік мән жатыр.

Ахмет Байтұрсынұлының ұлттық мұратты ұлықтаған, елдік мәселелерге еркін бойлаған тұсы – білім-ғылым ісінен көрінеді. Бұл бағыттағы бірқатар көсемсөздерінен «Қазақша оқу жайынан», «Оқу жайы», «Білім жарысы», «Білім жарысы хақында», «Оқыту жайынан», «Бастауыш мектеп», «Мектеп керектері» оқу-ағарту ісінің алыс-жақын жерлердегі түрлі тәжірибелері, артық-кем тұстары, өзекті мәселелері тілге тиек етіледі. Оқыту кезінде оқу құралдарының тапшылығы ең үлкен кедергі болды. Сонымен қатар оқытуға арналған бағдарлама енгізуді негізгі мәселе ретінде қарастырды. Өйткені сол кездегі білімге деген халық көзқарасы тым қараңғы еді. Ал бағдарлама керекті пәндерді енгізіп, білім мен сапаны, оқулық пен оқу құралдарның маңызын толық көрсете алады. Оқытудағы негізгі

мақсат тәрбие мен білім беру болса, оны баланың қызығушылығын жоғалтпай, тез меңгеруі үшін – әдістемелік кешенді қажет деп санады. Ендігі кезекте оқытудағы ескеретін маңызды дүниелердің бірі- оқыту әдістемесі. Алаш зиялысы, ұлт көсемі – Ахмет Байтұрсынұлы: «Әдіс – керекшіліктен шығатын нәрсе. Әдістің жақсы-жаман болмағы жұмсалатын орнының керек қылуына қарай. Мәселен, сауаттау әдісін алсақ, бір жұрттың сауаттау ісіне қолайлы болған әдіс екінші жұрттың да сауаттау ісіне қолайлы болары тиіс деп айтуға болмайды. Екеуінің тілінің заңы, емлесінің жүйесі бірдей болса, біріне қолайлы болған әдіс екіншісіне де қолайлы болуы мүмкін. Егер де тілінің заңы, емлесінің немесе әрпінің жүйесі басқа болса, онда біріне жақсы болған сауаттау әдісі екіншісіне де жақсы болады деп ешкім айта алмайды,» – деп әдістемелік жүйесіндегі ұстанымын көрсетеді. Оқу-ағарту ісінде тәрбиелеу, дамыту, білім беру ұстанымдарына ерекше назар аударған. Осының жобасында бүгінгі ғылымға жүйелелік деген ұғым енді. Жүйелік-әрекетті тәсіл — оқу-тәрбие үдерісінде оқушының өз бетінше білім алуына бағытталып, осы мақсатта мұғалімнің тиімді іс-әрекеттің түрлі формаларын қолдануын көздейді.

А.С. Қыдыршаев өзінің кандидаттық диссертациясында Ахмет Байтұрсынұлының әдістемелік еңбектеріне сараптамалық салыстырмалы талдаулар жасай келе, «Ахмет Байтұрсынұлы қазақ тілін оқыту әдістемесінің іргетасын қалаушы» екендігін ғылыми тұрғыда дәлелдейді [2, 246]. Қазақ тілін оқыту әдістемесі ілімі саласында синтетикалық, аналитикалық, аналитика – синтетикалық оқыту әдісі жөнінде алғаш әдістемелік тұрғыда пайымдау жасаған, түсінік берген, әдістердің анықтамасын қорытқан әдіскер Ахмет Байтұрсынұлы. Сондай-ақ, аталған әдістердің жалпылау, жиылыңқы әдіс, жалқылау, айырыңқы әдіс, жалқылаулы-жалпылау, айырыңқы-жиырыңқы әдіс, көрнекілік әдіс деген қазақша ғылыми аталымдарын (терминдерін) да тұңғыш қолданысқа енгізген. Өз заманында Ахмет Байтұрсынұлы көтерген маңызды мәселелер қатарына төмендегілерді жатқызамыз:

1. Ұлттық жазу жүйесі бойынша білім беру;
2. Ұлттық негіздегі оқулық, оқу-әдістемелік құрал, бағдарлама;
3. Мектеп керектері;
4. Мектеп ісін жандандыратын мұғалімдер.

Оқыту-ағарту ісі бала жетілгеннен кейін қолға алынса, баланың дүниені тануға деген құлшынысы сезіну, түйсіну, танымы пайда болған сәттен бастау алады. Таным деңгейі сатылай өсе береді. Яғни жас ерекшелігімен тікелей байланысты. Бастауыш, орта, жоғары білім алу кезінде теория мен қатар көзбе-көз көрсету баланың түсінігі мен қызығушылығын арттыруда үлкен рөл ойнайды. Осы тұрғыда қоғам қайраткерлері оқыту саласындағы ерекше тұжырымдамалар мен ұстанымдарды зерттей келе, төмендегідей өз ойларын дәйектейді. Алаш зиялысы А.Байтұрсынұлы бала дүниеге келгеннен кейін ақ қоршаған ортаның ерекшеліктерін, орналасу заңдылықтарын көріп, сезінуі керек екендігін, жалпы дүниені терең түйсіну үшін ең алды мен өзі туған мекеннің құбыластарын білуі қажет деген пікірде болды [7, 224-б]. М.Жұмабаев баланың сезім мүшелерінің дұрыс дамуы үшін ең алдымен сыртқы факторлар әсер ететінін тұжырымдады. Ғалым «Бала жүре бастағаннан табиғаттың тылсым құбылыстарымен терең таныссын, Бұлақтың аққанын, ағын судың сарынын, ағаш теректердің желмен майысқанын, күннің шығып, батқанын тамашаласын, Сонда баланың зейіні мен ойы дамиды», деген [3, 224-б]. Ж.Аймауытов болса, жалпы бала туған жерді терең тануы үшін тарих сабағының рөлі ерекше екендігін тұжырымдай келе, барлық гуманитарлық пәндерді тұтастыра отырып, «Біздің Отан» атауымен оқыту тиімді екендігін жазды. Жүсіпбек Аймауытовтың пікірінше балаға тек табиғат, қоршаған орта туралы білім беріп қана қоймай, сол жерлерге апару, кітаптағы жазылғандарды көзбен көрсету бала бойындағы әсерді күшейтетінін атап көрсетті [3, 225-б]. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін өлкетену жұмыстары негізінде мектепке дейінгі мекемелерде балалардың экологиялық түсініктерін қалыптастыру мәселесін ғалым А.Е.Манкеш зерттеу нысанына айналдырса, жалпы білім беретін орта мектептегі бастауыш сыныптарда өлкетану арқылы балалардың дүниетанымын

қалыптастырудың теориясы мен әдістемесіне байланысты А.М.Текесбаеваның еңбектері жарыққа шықты [4, 5-б].

XX ғасырдың басындағы оқу-ағарту саласына елеулі үлес қосқан алаш зиялылары болды. Олардың негізгі мақсаты – өз тілін білетін, сауатты жаза алатын, ел мүддесін қорғай алатын зиялы қауым шығаруға ат салысты. Қазақ халқын ұлт деңгейіне көтеру, бастысы ағартушылықты бірлесе отырып дамыту мәселелерін ашық көрсетіп, шешімін табу үшін күресті. Яғни мұсылманша оқытумен шектеліп қана қоймай, кірпіші құйылған қазақша оқытуды қалыптастыруды қолдады. Осы мәселе тұсында М. Дулатұлының есімі жиі кездесіп жатады. Негізгі мәселе, қазақ өлкесіндегі білім беру мезгілі бір жүйелі болмады. Қазақ жастарының жаз айларында да білім алуына тура келді. Қалың жұртшылықтың өз балаларын ақылы оқытуға кейбіреуінің жағдайы мүлдем келмеді. Медреседе оқып жүрген қазақ жастарының біразы, оқу ақысын уақытымен төлей алмағандығынан, оқудан шығып қалып жатты. Белгілі қазақ зиялысы Міржақып Дулатов мұсылманшы оқытудың үш түрлі негізгі кемшілігін былайша көрсетті:

1. Жеткілікті тәуір мұғалім жоқ;

2. Мезгілінде оқылатын тәртіпті мектептер жоқ;

3. Өз тілімізде оқу кітаптары жоқ [5]. Жоғарыда аталып өткен мәселелер «Қазақ» газетінде жарық көріп отырды. Кейін келе жүйесіздіктен соң оқу бағдарламасының шикілігі де білім алу үрдісінің қалыпты дамуына кедергі болып отырғаны да жарияланады. Мәселен, бастауышқа арналған кітап баспаларының жоқтығы, кітап мөлшернің жетіспеушілігі оқу бағдарламасындағы шикілікті жөндеуді артқа қалдырып отырды. Осындай кемшіліктерді жою алдымен уақыт ресурсын көбірек алып, жастардың да назарынан тыс қалмады. Бұдан бөлек мәселелер де «Қазақ» гезетінде үндеу болып көрермен назарына жиі-жиі тоқтаусыз шығып тұрды. Мұқият назар аударып қарасақ, бүгінгі түрлі оқу бағдарламаларының шығуы өткен тарих кеңістігіндегі еліміздей азаматтардың артына үлкен жауапкершілік болып арқаланды.

5 Қорытынды

Алаш зиялылары – жүйелі оқыту мен қолайлы мектепті құрып, нәтижесінде бүгінгі жаңа ғасырға білім жолындағы алтын көпірді қалыптастырушы буын болды. Қазақ жұртын қалың ұйқыдан оятып, масаша ызындап дабыл қаққан алаш азаматтары діттегеніне жеткені қазіргі көрініспен дәлел. Білім алуда бай мен кедей деп бөлініп, жағдайы жоқ жарлыны сыртқа тепкен заманда әділетті теңдікті орнатқан да өзге жұрттан емес, қазақтан шыққан зиялы қауым еді. 1932 жылғы қырғын, 1937-39 жылдардағы асау құйындарда қараңғылықтың зардабын қанмен өтеген қазақ үшін одан асқан ақыр заман жоқ та шығар. Өзімізден шыққан дегендері кеңес үкіметінің ығына жығылып, білген ғылымын, игерген білімін жаман пиғылына айырбастағандары да қаншама. Тіпті билікті белшесінен пайдаланып, өз қанда-сына пышақ ұрудан тайынбаған, қулығы түлкіден асқан қой кейпіндегі қасқырлар да аз кезіккен жоқ. Осы көріністі өз заманында көре-көре көзі қанталаған, есіл жұртым деп жағасын жыртқан алаш зиялысы бірлестік құрып қарсы тұрды. Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың хас жауы демекші, ұлтқа қызмет ету, адал болып, арамнан татып ішпеді тәрбиелеудің ең басты міндеті етті. Баланы тәрбиелеуде ұлттық ұстанымдарды алдыға қойды. Сондағы көздегені, білгені мен үйренгенін өз ұлтын қыру үшін емес, тарих сахнасында ұлт болып қалыптасқан мемлекет ретінде көру үшін барын салуға үйір ету. Сөз соңында айтарым, бүгінгі игерген біліміңіз, дамушы мемлекетте тең жағдайда оқу жүйесінде түрлі мүмкіндіктерге ие болуыңыз кешегі ұлт зиялысы, алаш қайраткерілерінің салып кеткен ізінің арқасында. Қазақстанның үйрету мен сан-салалы оқыту тәжірибесі сол кездегі білімді шетелден де, елден де алған «Алаш» деп аталатын қауымнан бастау алғанын ұмыт қалдырмауымыз керек.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Аймауытов Ж. Алты томдық шығармалар жинағы. Тәрбиеге жетекші. Жаңа ауыл (оқу құралдары). Алматы: «Ел-шежіре», 2013. Т. 5. – 384 б.
- 2 Қыдыршаев А. Ахмет Байтұрсынұлының әдістемелік мұрасы. Орал, 1998. – 132 б.
- 3 Байдалиев Д.Д., Бураханова Э.Л. Жоғары сынып оқушыларының туған жерге патриоттық сезімін қалыптастырудың өзектілігі // «Жамбыл Жабаев және жаңа сынақтар дәуіріндегі ұлттық тәрбие мәселелері» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның ғылыми мақалалар жинағы. Алматы, 2021-223-225 – 66 б.
- 4 Өлқожаева Н.К., Жақыпов К.Б., Жанатуғанова А. Т., Қалмырзаева Ж.Э., Нұрмұхаметова Ж.Г., Поразова Л.А. Өлкетану // 5-7 сыныптар Алматы: Алматы кітап, 2018. – 2166 б.
- 5 Байтұрсынов А. Шығармалары. Алматы: Жазушы, 1989. – 320 б.

МЫРЗАГАЛИЕВА, К.М., АРТЫКБАЙ, И.Б.

ИДЕИ И ПОЗИЦИИ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ В УЧЕБНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ СФЕРЕ

В статье подробно рассматриваются идеи и позиции алашской интеллигенции. В начале XX века главной целью деятелей Алаша стал вопрос повышения уровня образования казахского народа, формирования национальной школьной системы, обучения на родном языке. Особое внимание уделили разработке национальных учебников, систематизации учебных программ, подготовке учителей, такие личности, как Ахмет Байтұрсынұлы, Жусупбек Аймауытов, Мирзақип Дулатов. Они предложили новаторские методы обучения, основанные на взаимосвязи образования и воспитания. В статье рассматриваются недостатки учебно-воспитательной системы того периода и пути их совершенствования, анализируется влияние на современную образовательную сферу. Идеи алашской интеллигенции переплетаются с сегодняшним образовательным процессом и демонстрируют важность современного развития с сохранением национальных ценностей. В статье дифференцируются актуальность и значимость их методов обучения и педагогических выводов.

Ключевые слова: Алашская интеллигенция, педагогика, методика, национальное мировоззрение, история, учебно-просветительская система, наука.

MYRZAGALIYEVA, K.M., ARTYKBAY, I.B.

IDEAS AND POSITIONS OF ALASH INTELLECTUALS IN THE EDUCATIONAL SPHERE

This article explores the ideas and views of the Alash intellectuals. In the early 20th century, central to their mission was the advancement of education among the Kazakh people through the establishment of a national school system and instruction in the native language. Prominent figures such as Akhmet Baitursynov, Zhussupbek Aimaulytov, and Mirzhakip Dulatov emphasized the creation of national textbooks, structured curricula, and teacher training. They offered innovative approaches linking education and moral upbringing. The article addresses the challenges of the period's educational system and ways to solve them, and evaluates their influence on contemporary educational practices. The ideas of the Alash intellectuals are intertwined with the current educational process and demonstrate the importance of modern development while preserving national values. This article differentiates the relevance and significance of their teaching methods and pedagogical conclusions.

Key words: Alash intellectuals, pedagogy, methodology, national worldview, history, educational system, science.

Авторлар туралы мәліметтер:

Мырзагалиева Күлзада Мешилтаевна – филология ғылымдарының кандидаты, тіл және әдебиет теориясы кафедрасының ассистент профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Артықбай Индира Бақтыбайқызы – «БВ01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті» білім беру бағдарламасы 3-курс студенті, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Мырзагалиева Күлзада Мешилтаевна – кандидат филологических наук, ассистент профессора кафедры теории языка и литературы, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Артыкбай Индира Бактыбайқызы – студент 3 курса образовательной программы «6В010701 – Казахский язык и литература», Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Myrzagaliyeva Kulzada Meshitbayevna – Candidate of Philological Sciences, Assistant to the Professor of the Department of theory of language and literature, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Artykbay Indira Baktybaykyzy – 3rd year student, “6B010701 – Kazakh language and literature” educational program, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

ӘОЖ 94

Оспанұлы, С.,

Ы. Алтынсариннің Қостанай облыстық мемориалдық мұражайының ғылыми қызметкері, профессор, Қостанай, Қазақстан Республикасы

Мырзағалиева, К.М.,

филология ғылымдарының кандидаты, тіл және әдебиет теориясы кафедрасының ассистент профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

АХМЕТ ЖАНТӨРИН

Аннотация

Бұл мақалада XIX ғасырда Орданың Шығыс бөлігінің сұлтаны болған Ахмет Жантөриннің өмірі мен қызметі кеңінен сипатталады. Ол өз дәуірінде көреген басшы, бітімгер, ағартушы, әрі ел бірлігін ойлаған тұлға ретінде танылған. Мақалада оның әкімшілік қызметі, шекаралық қақтығыстарды реттеудегі рөлі, егіншілік пен білім беру ісіне қосқан үлесі нақты деректермен баяндалған. Жантөриннің Шоқан Уәлихановқа «Едіге» жырын жеткізуі, Ыбырай Алтынсаринге оқуына жәрдемдесуі, жас ұрпақтың білім алуына жағдай жасауы – оның ел болашағына бейжай қарамағанын көрсетеді. Сонымен қатар, автор А. Жантөриннің қоғамдық, саяси беделін сипаттай келе, оның есімі мен зиратының киелі орындар қатарына енгізілуі қажет екенін алға тартады. Мақала тарихи деректер мен мұрағат материалдарына сүйеніп жазылған.

Түйінді сөздер: қазақ тарихы, ел басқару, ағартушылық, тарихи тұлға, реформа, ұлттық мұра, отырықшылық, мемлекеттік басқару, қазақ қоғамы.

1 Кіріспе

1747-1757 жылдар аралығында Кіші жүз бен Хиуаның ханы болған Қайыптан (1786-1791) аз уақыт Хиуа ханы атанған Жәңгір туады. Жәңгірден – Орданың Шығыс бөлігінің сұлтаны Жантөре, Жантөреден – Ахмет (1810-1851), Ахметтен Дәулеткерей, Сейітхан, Сәлімгерей.

Ахмет Жантөрин 1841 жылдан 1851 жылға дейін Орданың Шығыс бөлігінің билеуші-сұлтаны болған еліне танымал тұлға. Орыс әскерінің полковнигі. Орыс тілін жақсы меңгерге-

МАЗМҰНЫ

БІЛІМ БЕРУ

Баубекова, Г.К., Бухаришина, Э.Т., Жумабаев, К.К. АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ АТЫНДАҒЫ КӨУ МЫСАЛЫНДА «МӘҢГІЛІК ЕЛ ЖАСТАРЫ-ИНДУСТРИЯҒА!» – «СЕРПН-2050» БАҒДАРЛАМА БОЙЫНША ОҚИТЫН СТУДЕНТТЕРГЕ ӘЛЕУМЕТТІК САУАЛНАМА3

Данильченко, Г.И., Зенченко, Я.И. ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫНДАҒЫ ГЕЙМИФИКАЦИЯ: САНДЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР ҒЫЛЫМДЫ ҚАЛАЙ ҚЫЗЫҚТЫ ЕТЕДІ9

Есенгулова, К.З. ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ КҮЙЗЕЛІСІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРОФИЛАКТИКАСЫ17

Жарлыкасов, Б.Ж., Мауленов, Қ.С., Абдуллина, Д.М., Касымова, А.Г. ТАБИҒИ ҒЫЛЫМДАРДЫ ОҚЫТУДА AR/VR ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ23

Кудрицкая, М.И., Копейкина, Л.Н., Михалькова, Н.М., Будилова, Е.М. ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУ - ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН МЕКТЕПТЕГІ ГИПЕРАКТИВТІ ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ.....33

Морозова, Д.А. КРЕДИТТІК ЖҮЙЕ ЖАҒДАЙЫНДА ЖОО СТУДЕНТТЕРІНІҢ ОҚУ ҚЫЗМЕТІН ДАРАЛАНДЫРУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ.....44

Самофалова, Н.С., Шенфельд, Э.И. 4 СЫНЫПТА ӘДЕБИ ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ49

Сатубалдина, А. ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ КОНТЕКСІНДЕГІ АРАЛАС ОҚЫТУДЫ ЗЕРТТЕУ: ҚИЫНДЫҚТАР, БЕЙІМДЕЛУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ ЖӘНЕ ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ҚОЛДАУ56

Сатубалдина, А. СТУДЕНТТЕР АРАСЫНДА АКАДЕМИЯЛЫҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУГЕ ДЕГЕН КӨЗҚАРАС: АРАЛАС ОҚЫТУ ФОРМАТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕ 67

Сергазина, С.М., Рахимбекова А.К., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. ЖАҒАРТЫЛҒАН ОРТА БІЛІМ МАЗМҰНЫ АЯСЫНДА ХИМИЯ ПӘНІ БОЙЫНША ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ОРЫНДАУ КЕЗІНДЕ ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ75

Сергазина, С.М., Фролова, С.А., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТАР ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ІС-ӘРЕКЕТКЕ БАҒЫТТАЛҒАН ТӘСІЛДІ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ82

ГУМАНИТАРЛЫҚ ЖӘНЕ ӨНЕР ҒЫЛЫМДАРЫ

Исова, Э.А., Қайырғали, Д.А. АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ ҚАЙРАТКЕРЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОЙЛАРЫ.....92

Мырзағалиева, К.М., Артықбай, И.Б. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ САЛСЫНДАҒЫ ИДЕЯЛАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ.....97

Оспанұлы, С., Мырзағалиева, К.М. АХМЕТ ЖАНТӨРИН.....102

Подкорытова, С.В., Медведевских, А.В. ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДА ОРАЛ ГУБЕРНИЯЛЫҚ ҚАЛАЛАРЫНДА ӘЛЕУМЕТТІК ҚАМСЫЗДАНДЫРУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ107

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫ

Брагина, Т.М., Рулёва, М.М., Христинецкий, Д.В. ҚОСТАНАЙ ҚАЛАСЫ МЕН ОНЫҢ АЙНАЛАСЫН ҚЫСТАЙТЫН ҚҰСТАРДЫҢ 2025 ЖЫЛДЫҢ ӨТЕ ЖЫЛЫ ҚЫСЫ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ КӨРІНІСІ.....119

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Аубакиров, Б.М. ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ СУ ӨСІМДІКТЕРІ125

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Жоломанова, Д.К. ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ ЭФЕМЕРЛІ ӨСІМДЕРІ133

ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР

<i>Байжанова, Л.А.-Н., Дамбаулова, Г.К., Иментаева, С.Г., Амантаева, Р.К.</i> КОРПОРАТИВТІК УНИВЕРСИТЕТ СТРАТЕГИЯЛЫҚ БАСҚАРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ: ЭВОЛЮЦИЯ, МОДЕЛЬДЕР ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТӘЖІРИБЕ.....	139
<i>Дамбаулова, Г.К., Ақан, С., Амантаева, А.Д., Молдағалиева, Н.Д.</i> ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІҢ МАРКЕТИНГТІК КОММУНИКАЦИЯЛАРҒА ЖӘНЕ ТҰТЫНУШЫЛЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚҚА ӘСЕРІ: ЖҮЙЕЛІ ТАЛДАУ.....	146
<i>Дамбаулова, Г.К., Әлиева, Г.А., Амантаева, Р.К., Абдрахманова, А.Д.</i> САНКЦИЯДАН KEЙІНГІ ЖАҒДАЙДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ РЕНЕССАНС: «BEREKE BANK» АҚ ҮШІН КОРПОРАТИВТІК КЛИЕНТТЕРДІ ТАРТУ СТРАТЕГИЯСЫН ӨЗІРЛЕУ.....	152
<i>Нұрпейіс, С.Н., Баубекова, Г.К.</i> ҚАЗАҚСТАННЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТЫН ҚОҒАМДЫҚ ҚАБЫЛДАУДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ БАҚ РӨЛІ.....	159
АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА	168

СОДЕРЖАНИЕ

ОБРАЗОВАНИЕ

Баубекова, Г.К., Бухаришина, Э.Т., Жумабаев, К.К. СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ ОПРОС СТУДЕНТОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ПРОГРАММЕ «МӘНГІЛІК ЕЛ ЖАСТАРЫ-ИНДУСТРИЯҒА!» – «СЕРПІН-2050» НА ПРИМЕРЕ КРУ ИМ. АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ 3

Данильченко, Г.И., Зенченко, Я.И. ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ЕСТЕСТВОЗНАНИИ: КАК ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ ДЕЛАЮТ НАУКУ ИНТЕРЕСНОЙ..... 9

Есенгулова, К.З. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОФИЛАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ ПЕДАГОГОВ..... 17

Жарлыкасов, Б.Ж., Мауленов, Қ.С., Абдуллина, Д. М., Касымова, А.Г. ПРИМЕНЕНИЕ AR/VR В ОБУЧЕНИИ ЕСТЕСТВЕННЫМ НАУКАМ.....23

Кудрицкая, М.И., Копейкина, Л.Н., Михалькова, Н.М., Будилова, Е.М. ОБУЧЕНИЕ СТАРШЕКЛАССНИКОВ – СТРАТЕГИИ РАБОТЫ С ГИПЕРАКТИВНЫМИ УЧАЩИМИСЯ В ШКОЛАХ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ.....33

Морозова, Д.А. ВОЗМОЖНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА ПРИ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗА ПРИ КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ.....44

Самофалова, Н.С., Шенфельд, Э.И. ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В 4 КЛАССЕ 49

Сатубалдина, А. ИССЛЕДОВАНИЕ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВЫЗОВЫ, АДАПТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА56

Сатубалдина, А. КАК СТУДЕНТЫ ВОСПРИНИМАЮТ ИЗУЧЕНИЕ АКАДЕМИЧЕСКОГО АНГЛИЙСКОГО В СМЕШАННОМ ОБУЧЕНИИ: ИССЛЕДОВАНИЕ В КАЗАХСТАНСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ..... 67

Сергазина, С.М., Рахимбекова, А.К., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ ЛАБОРАТОРНЫХ И ПРАКТИЧЕСКИХ РАБОТ ПО ХИМИИ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ75

Сергазина, С.М., Фролова, С.А., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. ЭЛЕКТРОННЫЕ УЧЕБНИКИ КАК СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ХИМИИ.....82

ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ И ИСКУССТВО

Исова, Э.А., Кайыргали, Д.А. ДЕЯТЕЛИ АЛАШСКОГО ДВИЖЕНИЯ И ИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИДЕИ92

Мырзагалиева, К.М., Артыкбай, И.Б. ИДЕИ И ПОЗИЦИИ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ В УЧЕБНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ СФЕРЕ.....97

Оспанулы, С., Мырзагалиева, К.М. АХМЕТ ЖАНТУРИН102

Подкорытова, С.В., Медведевских, А.В. ОРГАНИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ПРОВИНЦИАЛЬНЫХ ГОРОДАХ ЗАУРАЛЬЯ В ПЕРИОД ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ.....107

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

Брагина, Т.М., Рулёва, М.М., Христинецкий, Д.В. ЗИМУЮЩИЕ ПТИЦЫ ГОРОДА КОСТАНАЙ И ЕГО ОКРЕСТНОСТЕЙ В УСЛОВИЯХ АНОМАЛЬНО ТЕПЛОЙ ЗИМЫ 2025 ГОДА119

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Аубакиров, Б.М. ВОДНЫЕ РАСТЕНИЯ КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ.....125

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Жоломанова, Д.К. ЭФЕМЕРНЫЕ РАСТЕНИЯ КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ133

СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

<i>Байжанова, Л.А.-Н., Дамбаулова, Г.К., Иментаева, С., Амантаева, Р.К.</i> КОРПОРАТИВНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ КАК ИНСТРУМЕНТ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ: ЭВОЛЮЦИЯ, МОДЕЛИ И ПРАКТИКА В КАЗАХСТАНЕ.....	139
<i>Дамбаулова, Г.К., Акан, С., Амантаева, Р.К., Молдагалиева, Н.Д.</i> ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ НА МАРКЕТИНГОВЫЕ КОММУНИКАЦИИ И ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЕ ПОВЕДЕНИЕ: СИСТЕМНЫЙ АНАЛИЗ	146
<i>Дамбаулова, Г.К., Алиева, Г.А., Амантаева, Р.К., Абдрахманова, А.Д.</i> СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕНЕССАНС В ПОСТСАНКЦИОННОМ ЛАНДШАФТЕ: РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КЛИЕНТОВ ДЛЯ АО «ВЕРЕКЕ БАНК».....	152
<i>Нұрпейіс, С.Н., Баубекова, Г.К.</i> РОЛЬ СМИ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ВОСПРИЯТИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА.....	159
ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ.....	171

CONTENT

EDUCATION

Baubekova, G.K., Bukharshina, E.T., Zhumabayev K.K. SOCIOLOGICAL QUESTIONS OF STUDENTS STUDYING UNDER THE PROGRAM “MANGILIK EL ZHASTARY - INDUSTRIYAGA!” – “SERPIN-2050” USING THE EXAMPLE OF AKHMET BAYTURSYNULY KRU..... 3

Danilchenko, G.I., Zencheno, Ya.I. GAMIFICATION IN NATURAL SCIENCES: HOW DIGITAL PLATFORMS MAKE SCIENCE INTERESTING..... 9

Yesengulova, K.Z. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PREVENTION OF PROFESSIONAL BURNOUT OF TEACHERS..... 17

Zharlykasov, B.Zh. Maulenov, K.S., Dana, A.M., Kassymova, A.G. APPLICATION OF AR/VR IN NATURAL SCIENCE TEACHING.....23

Kudritskaya, M.I., Kopeikina, L.N., Mikhalkova, N.M., Budilova, Y.M. TEACHING SENIOR SCHOOL STUDENTS - STRATEGIES FOR WORKING WITH HYPERACTIVE STUDENTS AT SCHOOLS FOR GIFTED CHILDREN.....33

Morozova, D.A. POSSIBILITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INDIVIDUALIZING UNIVERSITY STUDENTS’ LEARNING ACTIVITIES WITHIN THE CREDIT-BASED SYSTEM44

Samofalova, N.S., Schenfeld, E.I. FORMATION OF READING LITERACY DURING LITERARY READING LESSONS IN THE 4TH GRADE 49

Satubaldina, A. AN EXAMINATION OF BLENDED LEARNING IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION: CHALLENGES, ADAPTIVE STRATEGIES, AND INSTITUTIONAL SUPPORT56

Satubaldina, A. STUDENT PERCEPTIONS OF ACADEMIC ENGLISH LEARNING IN A BLENDED LEARNING ENVIRONMENT: KAZAKHSTANI UNIVERSITY-BASED CASE STUDY.....67

Sergazina, S.M., Rakhimbekova A.K., Ponomarenko, O.V., Ostretsova, I.B., Nurmukhanbetova, N.N. SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING RESEARCH COMPETENCIES THROUGH CHEMISTRY LABORATORY AND PRACTICAL WORK WITHIN THE FRAMEWORK OF UPDATED SECONDARY EDUCATION CONTENT75

Sergazina, S.M., Frolova, S.A., Ponomarenko, O.V., Ostretsova, I.B., Nurmukhanbetova, N.N. ELECTRONIC TEXTBOOKS AS TOOLS OF IMPLEMENTING THE ACTIVITY-BASED APPROACH IN CHEMISTRY TEACHING82

HUMANITIES AND ARTS

Issova, E.A., Kaiyrgali, D.A. THE FIGURES OF THE ALASH MOVEMENT AND THEIR PEDAGOGICAL IDEAS.....92

Myrzagaliyeva, K.M., Artykbay, I.B. IDEAS AND POSITIONS OF ALASH INTELLECTUALS IN THE EDUCATIONAL SPHERE.....97

Ospanuly, S., Myrzagaliyeva, K.M. AKHMET ZHANTURIN.....102

Podkorytova, S.V., Medvedevskikh, A.V. ORGANIZATION OF SOCIAL MAINTENANCE IN THE PROVINCIAL TOWNS OF THE TRANS-URALS DURING THE GREAT PATRIOTIC WAR.....107

NATURAL SCIENCES

Bragina, T.M., Rulyova, M.M., Khristinetskiy, D.V. WINTERING BIRDS OF KOSTANAY AND ITS SURROUNDINGS IN THE ABNORMALLY WARM WINTER OF 2025119

Perezhogin, Yu.V., Borodulina, O.V., Aubakirov, B.M. AQUATIC PLANTS OF KOSTANAY REGION.....125

Perezhogin, Yu.V., Borodulina, O.V., Zholomanova, D.K. EPHEMERAL PLANTS OF KOSTANAY REGION133

SOCIAL SCIENCES

Baizhanova, L.A.-N., Dambaulova, G.K., Imentayeva, S.G., Amantayeva, R.K. CORPORATE UNIVERSITY AS A STRATEGIC MANAGEMENT TOOL: EVOLUTION, MODELS, AND PRACTICE IN KAZAKHSTAN139

Dambaulova, G.K., Akan, S., Amantayeva, A.D., Moldagaliyeva, N.D. THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKS ON MARKETING COMMUNICATIONS AND CONSUMER BEHAVIOR: A SYSTEMATIC ANALYSIS146

Dambaulova, G.K., Aliyeva, G.A., Amantayeva, R.K., Abdrakhmanova, A.D. STRATEGIC RENAISSANCE IN A POST-SANCTIONS LANDSCAPE: DEVELOPING A CORPORATE CLIENT ACQUISITION STRATEGY FOR BEREKE BANK JSC152

Nurpeiis, S.N., Baubekova, G.K. THE ROLE OF MEDIA IN SHAPING PUBLIC PERCEPTION OF KAZAKHSTAN’S FOREIGN POLICY159

INFORMATION FOR AUTHORS174

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректорлар: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерлік беттеу: *С. Красикова, И. Милокумова*

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректоры: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерная верстка: *С. Красикова, И. Милокумова*

Басуға 08.07.2025 ж. берілді.
Пішімі 60x84/8. Көлемі 14,6 б.т.
Тапсырыс № 115

Подписано в печать 08.07.2025 г.
Формат 60x84/8. Объем 14,6 п.л.
Заказ № 115

Ахмте Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университетіндегі
редакциялық-баспа бөлімінде басылған
Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47

Отпечатано в редакционно-издательском отделе
Костанайского регионального университета
имени Ахмет Байтұрсынұлы
г. Костанай, ул. Байтұрсынова, 47